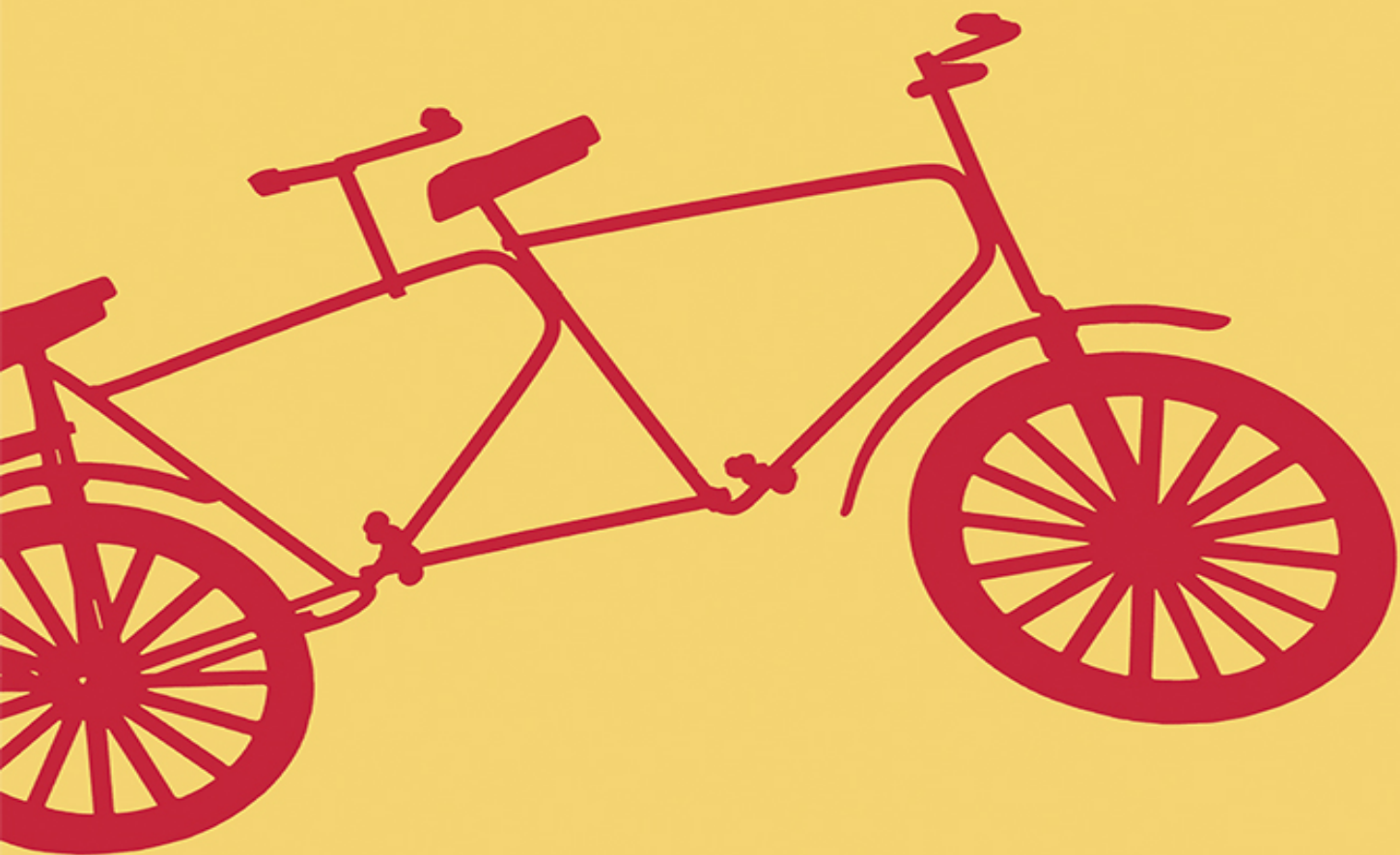

Picar pedra

Joan Puigcercós
Josep Huguet
Francesc Codina

**50 reflexions republicanes
sense jugades mestres**

Edició i pròleg d'Àlvar Llobet

Saldonar.

Picar pedra

Joan Puigcercós

Josep Huguet

Francesc Codina

**50 reflexions republicanes
sense jugades mestres**

Edició i pròleg d'Àlvar Llobet

Sinopsi

El camí per fer real la República Catalana no és gens fàcil. A Picar pedra, Joan Puigcercós, Josep Huguet i Francesc Codina analitzen en quin punt som, la correlació de forces actual i el context internacional; repassen les debilitats, amenaces, fortaleces i oportunitats del moviment republicà, i valoren la potència de l'adversari, una sòlida estructura de poder al servei d'un enorme conglomerat d'interessos econòmics.

Els autors proposen línies d'acció per incidir en l'àmbit institucional i civil, per fer compatible la gestió del «mentrestant» amb l'impuls de noves formes de desobediència que empoderin les classes populars i els sectors emprenedors.

L'objectiu és construir una via àmplia, inclusiva i plural on cristal·litzi la força, de la societat i de la política, necessària per edificar la República Catalana de la llibertat, el progrés, el benestar i la justícia social.

«L'independentisme necessita un GPS que l'orienti i li faci saber les seves debilitats per afrontar el camí cap a la República».

—Àlvar Llobet

Taula

Sinopsi

Un GPS per orientar l'independentisme

Àlvar Llobet

Dels Segadors a la sentència del Procés

Mites, mentides i certeses de l'independentisme

1. L'independentisme de masses: una novetat històrica
2. Catalunya no volia trencar amb Espanya
3. La República catalana independent, una aspiració popular per primer cop
4. Jordi Pujol, un home del règim?
5. La Catalunya organitzada, antídote contra la dictadura
6. El catalanisme no és burgès
7. L'independentisme no ve de la dreta
8. Convulsions i resistència d'ERC

Davant l'espanyolisme, el republicanisme necessita un GPS

Com s'ha de fer créixer el republicanisme i quin mètode s'ha de seguir per fer avançar el Procés

9. L'espanyolisme ha tocat sostre a Catalunya
10. Catalanisme, classes mitjanes i independència
11. El caos postconvergent

12. Contra el hooliganisme

13. L'esquerra independentista: ERC i la CUP, oportunitats i amenaces

14. Els no-independentistes també tenen els seus problemes

15. Bloqueig del Procés i reconducció de la desorientació

16. Els partits han de tenir una línia de mobilització no-violenta

17. Les bases del contrapoder

Un estat que no fa concessions

Com actuar davant un règim policial, judicial i econòmic

18. La monarquia dels Borbons, la clau de volta. Corrupció i incompetència a la cúpula del règim

19. L'exèrcit de Franco

20. L'oligarquia econòmica. El capitalisme del BOE

21. El pes de la burocràcia

22. Els mitjans de la intoxicació subvencionada

Togues, clavegueres i un nacionalisme que ho justifica tot

L'espanyolisme hereu del franquisme controla les palanques de poder

23. El directori policial-judicial. El poder de les togues

24. Policia i clavegueres de l'Estat

25. Polícies i periodisme prostituït

26. La història: del franquisme a la *mordida*

27. El nacionalisme espanyol, arma ideològica

Europa: silencis, oportunitats i política

Com s'ha de posicionar Catalunya al continent

28. Europa és amiga de l'independentisme?

29. El vent internacional no bufa a favor

30. Europa no intervindria si Catalunya desestabilitzés l'economia

31. Com ha d'actuar el Govern en política europea

32. Com s'ha de presentar el relat independentista a Europa

Diàlegs, pactes i deslleialtats

Una taula de diàleg a Madrid entre deslleialtats

i batalles electorals

33. Els perills i les necessitats del diàleg amb Espanya

34. Diàleg encara que a Madrid siguin deslleials

35. Amb la taula no n'hi ha prou; les tres vies de confrontació

36. Què hi ha de dir el PP?

37. ERC versus Junts: una pugna tranquil·la

38. Un pacte de govern amb «botiflers»

39. Els que parlen de deslleialtats

40. Una coalició de l'esquerra nacional independentista

41. El paper dels comuns

Els reptes de l'independentisme i el republicanisme

Acceptar el passat com a aprenentatge i fer créixer

les complicitats

42. La majoria de l'independentisme

43. Com es fan créixer les complicitats

44. La utilitat per a Catalunya del desprestigi d'Espanya

45. Admetre les derrotes, administrar les victòries

46. Els falsos dilemes del Procés

47. Els hiperlideratges del Procés, un problema

48. El moment de plantejar un referèndum sobre la monarquia

49. L'estratègia no-violenta no està ben apresada

50. Els fets d'octubre del 2017: errors no, aprenentatges

Epíleg. Després del 14-F

Un GPS per orientar l'independentisme

Àlvar Llobet

Picar pedra és un llibre que neix a partir d'una desena de converses mantingudes durant l'any 2020 entre Joan Puigcercós, Josep Huguet i Francesc Codina, persones amb un enorme bagatge polític i molts anys de militància en els espais de l'esquerra nacional.

Els raonaments derivats d'aquestes trobades, celebrades enmig dels paratges moianesos del municipi de Santa Maria d'Oló, han estat ordenats i escrits en una primera versió pel firmant d'aquest pròleg, una tasca que els tres ponents d'aquest llibre han ampliat, enriquit i actualitzat en funció dels esdeveniments ocorreguts en aquests darrers mesos.

La inhabilitació del president de la Generalitat per desobeir i no despenjar una pancarta del balcó del Palau, la irrupció de la pandèmia que ha provocat una profunda crisi econòmica, social i emocional i ha capgirat despietadament les nostres quotidianitats —i també alguns dels enfocaments d'aquestes pàgines— o la celebració d'unes eleccions al Parlament inauditament convocades per un tribunal de justícia en contra de l'opinió majoritària dels partits polítics són uns episodis que s'han viscut durant l'elaboració del llibre. Retraten una actualitat plena de pors i incerteses i ens obliguen a replantejar-nos molts àmbits de les nostres maneres de funcionar com a individus i com a membres de la societat.

Els reptes de futur després del marasme dels darrers mesos necessiten noves reflexions, propòsits en positiu i accions amb voluntat de ser compartides i que ambicionin una mirada de gran angular. Aquesta recepta, que ha de servir per redreçar el nostre món post-Covid-19, també és vàlida si circumscrivim el camp al de la política catalana i, més concretament, al del camí en direcció a la República.

Aquest llibre va d'això, de fer aportacions sòlides al debat sobre l'estratègia que cal seguir per transitar cap a la independència de Catalunya, una via minada per la repressió —com s'ha vist de manera innegable des de la tardor del 2017— i farcida dels dubtes lògics que sorgeixen quan es trepitgen terrenys ignots.

Es tracta d'un camí gens fàcil que caldrà, per força, que es recorri sense fer «un pas en fals, ni mai cap passa enrere», apel·lant a les paraules de Francesc Macià. Perquè això passi, abans cal cimentar bé les bases que permetin avançar amb la determinació precisa, i per aquest motiu és necessària la concepció d'una guia.

L'independentisme necessita un GPS que l'orienti i li faci saber les seves debilitats per afrontar el camí cap a la República. Una estratègia consensuada que alerti dels topants i faci conèixer les realitats del repte que es vol abordar.

Per aquest motiu, els tres conversadors repassen les debilitats, les amenaces, les fortaleses i les oportunitats del moviment republicà català a partir d'una anàlisi realista de la situació de la política del país.

Puigcercós, Huguet i Codina revisiten el passat per desmuntar mites i tombar mentides, incardinen reflexions sobre l'actual correlació de forces a Catalunya, els hiperlideratges als partits polítics, el diàleg amb Espanya i l'estratègia de lluita no-violenta, i apunten canvis a l'hora de presentar-se a Europa, un continent que recela dels nacionalismes i els moviments independentistes, tot i que comprèn el cas català, atesa la degradació de la democràcia espanyola.

Els casos de corrupció, una monarquia desprestigiada, l'auge d'una ultradreta declaradament franquista o la repressió dels aparells judicial i policial sobre la societat catalana i la dissidència en general són debilitats que ensorren més enllà dels Pirineus allò que anomenen la «marca Espanya».

Per valorar aquest context, el lector trobarà en aquestes pàgines diversos capítols que serveixen per sospesar la potència de l'adversari, que no es configura només en un govern estatal ni en un sistema de partits monàrquics i espanyolistes, sinó sobretot en una gran estructura de poder que arrela en la dictadura i que té a l'abast totes les palanques de control i repressió al servei d'un poderós conglomerat d'interessos econòmics. La llotja del Bernabéu i l'Ibex-35 són paradigmes d'aquesta troca de conveniències, privilegis i lucre per a uns quants que l'estat espanyol ni s'esforça a dissimular.

Per confrontar-se a aquest panorama, es proposen línies d'acció per *picar pedra*, tant en l'àmbit institucional com en el terreny de l'acció social, que facin compatible la gestió del «mentrestant» —més necessària que mai arran de la crisi

provocada per la pandèmia— amb l'impuls de noves formes de lluita cívica que empoderin les classes populars i els sectors emprenedors de la societat catalana.

Després d'una època dominada per relats èpics i un excés d'eslògans que anunciaven una proximitat de la independència que va demostrar-se irreal, els ponents tracen l'objectiu de ser més, de continuar aplegant forces socials i polítiques. En definitiva, d'ampliar els perímetres de l'independentisme per assolir i construir una República Catalana que es fonamenti en un model diferent de l'espanyol i que sigui garant del progrés, el benestar i la justícia social.

La publicació d'aquesta aposta per augmentar la base i les claus per saber com cal fer-ho arriba poques setmanes després d'uns comicis en els quals l'independentisme ha superat per primer cop a la seva història el 50% dels vots emesos. La baixa participació provocada per la por al virus explica, en bona part, aquest èxit percentual que, si bé no es pot interpretar com un creixement del suport en termes absoluts, ha de servir d'oportunitat per obrir noves etapes, amb els errors del passat apresos.

Balaguer, febrer del 2021

Dels Segadors a la sentència del Procés

Mites, mentides i certeses de l'independentisme

1. L'independentisme de masses: una novetat històrica

El 10 de juliol de 2010 un milió de persones van ocupar els carrers de Barcelona per protestar contra la resolució del Tribunal Constitucional que un dia abans havia declarat inconstitucionals catorze articles del projecte d'Estatut aprovat pel Parlament de Catalunya i n'havia reinterpretat vint-i-set més.

Amb tot, la gran retallada d'aquest projecte ja s'havia produït abans a la Comissió Constitucional del Congrés dels Diputats, i havia culminat amb el pacte del president del govern espanyol, José Luis Rodríguez Zapatero, amb l'aleshores cap de l'oposició a Catalunya, Artur Mas.

La decisió posterior dels magistrats del Tribunal Constitucional, el 2010, va ser el cop de gràcia. Va ser rebuda com un atac a les institucions catalanes i descodificada com un entrebanc que posava en entredit el pacte constitucional de la Transició i els intents d'encaix de Catalunya dins l'estat espanyol. Els magistrats del Tribunal Constitucional —per les formes, les actituds i la sentència en si mateixa— van catalitzar la protesta perquè es van erigir davant l'opinió pública catalana com la pitjor representació de la posició agressiva dels aparells de l'Estat contra la voluntat democràtica de la gran majoria de ciutadans de Catalunya.

En aquella ocasió l'enemic exterior va permetre una àmplia expressió unitària de la protesta, que va abastar tot el ventall de forces catalanes de tradició democràtica, i tot plegat va acabar desfent les poques confiances entre el catalanisme i Madrid.

La decisió dels magistrats va obrir una nova era política a Catalunya, que va començar a girar entorn del debat sobre la independència. Va ser una reclamació creixent que va tenir la primera demostració de força aquella tarda de dissabte pels carrers de la capital catalana, que es van omplir d'estelades.

L'independentisme es perfilava com una idea «massiva» que no s'havia vist mai a Catalunya, on l'aspiració de crear un estat propi, separat d'Espanya, no havia existit mai com un fenomen de masses en la història contemporània.

Dit d'una altra manera, dins el catalanisme, l'opció que propugna explícitament la ruptura amb l'Estat no havia tingut mai un suport social tan gran com el que es va començar a albirar aquell 2010. Era un corrent recent, una novetat política que potser ha quedat eclipsada durant els anys del Procés per un relat que sovint s'ha construït, en bona part, sobre la idea d'una herència històrica de defensa de les llibertats nacionals que, erròniament, ha tendit a ser identificada amb l'existència d'un anhel massiu intemporal de separar-se completament d'Espanya.

Pensar que l'independentisme de base àmplia ha «rebrotat» és un error, un mite que ha estat poc desmentit. La realitat és que la proposta d'un trencament amb Espanya fins ara no havia estat majoritària en la història del país, ni tampoc durant la Segona

República. Al primer terç del segle XX, l'anhel democràtic i en part republicà era àmpliament compartit a Catalunya, enfront d'una monarquia corrupta que calia foragitar.

No es volia abandonar Espanya, però, sinó forçar-hi un canvi per configurar-la en un estat de caràcter liberal que fos capaç d'acomodar un encaix de la realitat nacional catalana en forma de federació o confederació, en línia amb els postulats que anys enrere ja havia posat sobre la taula el republicà federal Francesc Pi i Margall, o bé, des d'una visió més provincialista, el general Joan Prim, un dels polítics catalans que probablement va saber associar millor Catalunya al projecte espanyol. En tots dos casos, els resultats que van aconseguir van resultar efímers.

Mai es va buscar el divorci, sinó que hi havia la voluntat d'influir en el model territorial, amb l'objectiu que fos acceptada l'existència d'un estat català —o més ben dit, un subestat, amb un grau elevat d'autogovern— que pogués marcar el camí d'una Espanya diferent. Els intents de proclamar un estat català entès d'aquesta manera ja apareixen a principis del segle XIX.

Aquest propòsit polític federalitzant era, tot i això, la llavor de l'independentisme explícit que anys després aniria creixent, però que aleshores només apareixia en alguns petits grups, en part provinents de l'obrerisme i el federalisme radical, impulsats per personatges com Baldomer Lostau, Josep-Narcís Roca i Ferreras o Domènec Martí i Julià.

Ja en el segle XX, poc abans de la dictadura de Primo de Rivera, aquestes tendències confluirien sota el lideratge de Francesc Macià en la creació d'Estat Català (1922). Més tard, van

cristal·litzar en agrupacions molt minoritàries, explícitament separatistes, com Nosaltres Sols, de Daniel Cardona (1931), que propugnava una «ruptura de les cadenes de la dominació espanyola».

Així, doncs, l'opció que defensava una república catalana independent deslligada de l'estat espanyol va ser durant molt de temps només un corrent que va conviure amb altres tendències com el foralisme, el provincialisme, el federalisme o el confederalisme. Un corrent minoritari que no ha esdevingut massiu fins avui.

2. Catalunya no volia trencar amb Espanya

A diferència del rebuig generalitzat i sistemàtic del model centralista i oligàrquic de l'Estat, el concepte d'emancipació total respecte d'Espanya ha aparegut poc en la història de Catalunya i ha tingut poca presència en les fites marcades en la memòria col·lectiva. Aquesta qüestió de vegades ha estat objecte d'encesos debats.

En la majoria de guerres i conflictes que recull la historiografia del nostre país s'hi reflecteixen anhels de canvis, de millores socials i de defenses dels drets davant les restriccions derivades de la imposició dels models polítics de matriu castellana, però en comptades ocasions les revoltes plantejaven un trencament radical per separar Catalunya d'Espanya. Durant uns quants segles es van viure conflictes de legitimitats i revoltes contra l'opressió i els abusos de poder, però no enfrontaments formulats a partir de la idea del que avui s'anomena *alliberament nacional*.

Probablement l'únic episodi clarament independentista va ser la guerra dels Segadors, amb la revolta del conegut Corpus de Sang contra el projecte assimilador espanyol i la posterior proclamació de la República Catalana per Pau Claris el 17 de gener de 1641.

Sigui com sigui, el fil roig que uneix totes les revoltes és la defensa de les llibertats i els drets col·lectius i personals, ja des de l'edat mitjana. En concret, la revolta dels remences de la segona meitat del segle XV, per exemple, va ser una reacció de la pagesia de la Catalunya Vella contra les servituds i els gravàmens imposats pels senyors, contra allò que es va conèixer com els *mals usos* del feudalisme.

Aquell aixecament va tenir com a objectiu la millora de les condicions al camp, i una part dels camperols revoltats eren partidaris de negociar l'abolició dels mals usos amb l'ajuda del monarca Trastàmara. Tot i això, aquella revolta va ser clau perquè va alliberar parcialment els pagesos de les càrregues feudals i els va fer encara més protectors dels seus drets, al mateix temps que la Generalitat tendia a consolidar la seva sobirania i la seva estructura institucional davant els monarques, cosa que s'esdevindria més clarament als segles XVI i XVII.

Es començava a dibuixar, així, el concepte de nació republicana, dins la qual el marc institucional català era vist com un baluard de defensa de la terra, el treball i els drets. De fet, en el model reivindicat per la Generalitat es pot veure l'aspiració a una protorepública que perdurà en el marc de la monarquia austriacista, amb conflictes constants.

Ja en el segle XVIII, el signe de la participació catalana a la guerra de Successió, majoritàriament alineada amb l'austriacisme, s'ha d'entendre com la voluntat de no retrocedir en l'estatus protorepublicà d'estat propi associat, però no pas sotmès, a la monarquia hispànica. El suport molt majoritari al candidat austriacista que es va produir a Catalunya va ser una decisió encaminada a mostrar el rebuig a les polítiques centralitzadores i unitàries que encarnava l'aspirant Borbó, i no pas el fruit de la decisió de situar-se al marge de la Corona hispànica.

Només quan els aliats internacionals de la causa austriacista van pactar la fi de la guerra i van deixar de fer costat a Catalunya, els catalans es van veure obligats a actuar, per necessitat, com un estat independent. Amb tot, la desesperada resistència final de Barcelona es va fer per mantenir «llibertats, privilegis i prerrogatives».

Després del 1714, els catalans volien preservar els drets i les llibertats reconeguts en les constitucions catalanes i donar suport a les polítiques econòmiques favorables a l'economia comercial. Volien evitar que la nova dinastia borbònica els fes retrocedir en tots dos aspectes, l'econòmic i el de les llibertats. I per això, després que Catalunya fos ignorada per les potències bel·ligerants que van signar el Tractat d'Utrecht, l'ascendent burgesia catalana, al llarg de gairebé tres segles, des del 1714 fins a la fi del pujolisme, intentarà canviar sense gaire èxit l'estructuració territorial i les polítiques econòmiques de l'estat espanyol, però no provarà de separar-se'n.

3. La República catalana independent, una aspiració popular per primer cop

Catalunya ha assumit durant molts anys el paper de reformadora de l'estat espanyol, i ha reclamat alhora un cert reconeixement i respecte dels seus trets diferencials, tant lingüístics com socials i econòmics.

Per resumir-ho en un lema, els catalans han prioritzat històricament la vocació de *canviar l'Estat* i han rebutjat la trencadissa. La història està esquitxada de moments en què abunden els intents d'influir en les polítiques de la capital espanyola. Aquesta voluntat d'influència ha estat present en les principals tradicions ideològiques, de dreta i d'esquerra, les quals van ser representades fins a la Primera República pels provincialistes liberals burgesos, els federalistes obreristes i els carlins foralistes.

Després, en la fase ja explícitament catalanista, aquesta voluntat d'afavorir la transformació d'Espanya ha estat igualment present en els plantejaments tant de Valentí Almirall com de Jordi Pujol, i també de Francesc Cambó, Enric Prat de la Riba i Lluís Companys. I, no cal dir-ho, ha estat acceptada per la majoria de la classe política fins fa ben poc.

Ara, però, per primer cop en tres segles, l'independentisme ha trencat finalment les fronteres de la minoria per aconseguir un suport social ampli. La República Catalana, explícitament independent d'Espanya, és una idea que s'ha fet massiva per primer cop en la història durant els anys del Procés.

Al llarg del segle XX, el corrent independentista del catalanisme havia quedat circumscrit a petits partits amb poca capacitat de penetració social, com Estat Català als anys trenta o el Front Nacional de Catalunya i el Partit Socialista d'Alliberament Nacional dels Països Catalans (PSAN) durant el franquisme i la Transició. Es pot dir que la independència era una opció que havia estat força incompresa en uns contextos històrics que l'havien relegada a un paper secundari en benefici d'altres aspiracions polítiques.

La immigració d'origen espanyol que va afluir a Catalunya durant la dictadura franquista —que la va convertir en una de les zones de tot Europa que va rebre més població nova— va ser un repte afegit per a l'independentisme, que va aparèixer com una opció de màxims, impracticable, enfront del discurs dominant que prioritzava polítiques de mínims, de «supervivència nacional». Aquest relat dominant esgrimia, a favor de la moderació en els objectius polítics, la delicada situació que patia el catalanisme i alguns dels seus puntals, com ara la llengua, que en aquella època no disposava per ser difosa, coneguda i usada pel conjunt de la població ni d'escoles, ni de mitjans de comunicació ni de cap canal de televisió, i que per tant tenia un accés «vetat» als barris dels nouvinguts.

Aquest panorama explica que, ja en la Transició, les propostes plantejades en clau de «reconstrucció nacional» —és a dir, de consolidació de les bases identitàries del catalanisme en el nou marc autonòmic— tinguessin molta més acceptació social que no pas la proposta radicalment rupturista de l'independentisme.

D'altra banda, en el camp específic tant de les velles esquerres com de les noves esquerres radicals sorgides arran dels fets del Maig del 68, l'independentisme d'esquerres va haver de sostenir en minoria una dura lluita ideològica contra les tesis defensades des d'un marxisme dogmàtic, que, en nom de l'internacionalisme, sostenien que la lluita nacional era pròpia de la burgesia i només servia per dividir la classe obrera.

Tot plegat va fer que l'independentisme no tingués la capacitat d'arrossegar cap a les seves tesis ni tan sols una bona part del catalanisme cultural que s'havia generat a Catalunya durant els anys seixanta i setanta del segle XX, el qual es va comprometre políticament amb les prioritats de la Transició espanyola. Es consumava un matrimoni que deixava els independentistes amb poc marge per créixer i amb l'obligació de fer front als relats polítics dominants, marcats primer pel PSUC i després pel pujolisme.

Eren uns relats que definien unes línies d'acció política que tenien poc a veure amb la idea de la independència, i que, ben al contrari, propugnaven la noció d'una Catalunya que havia de ser la gran locomotora de la modernització de l'economia espanyola i la brúixola democratitzadora i progressista de la política estatal.

4. Jordi Pujol, un home del règim?

El plantejament independentista, doncs, va quedar circumscrit a minories reduïdes durant el règim franquista, i amb l'arribada de la democràcia tampoc no va aconseguir implantar-se com un corrent polític seguit massivament.

En aquest context, el president Jordi Pujol es configura com el nou líder de Catalunya brandant la carta d'una catalanitat entesa com la palanca que podia fer possible la influència dels catalans en la governabilitat d'Espanya a canvi de bons tractes econòmics i «nacionals». Era una aposta que bandejava qualsevol tesi trencadora perquè hi havia un interès per emparentar-se amb l'esperit de la Transició i de la Constitució, una eina que aleshores es pensava que podria ser objecte d'una *lectura oberta* i, per tant, ser usada en benefici propi.

La nova legalitat espanyola es va voler interpretar, per tant, com un marc històric altament favorable als interessos del país, que permetia una defensa eficaç de la seva catalanitat. Aquest relat és el que va propagar Pujol i el que van adoptar també altres actors polítics importants, com el PSC i el PSUC.

L'enfortiment de la catalanitat esdevé la gran batalla que s'entén com a prioritària, i es converteix en la idea força de la centralitat política a Catalunya. El president de la Generalitat construeix i tradueix en acció política un discurs en el qual es reclama «respecte per al fet diferencial català», al mateix temps que presenta CiU com un partit frontissa útil per garantir l'estabilitat dels governs espanyols. Primer amb la UCD d'Adolfo Suárez, després amb el PSOE de Felipe González i finalment amb el PP de José María Aznar, amb l'anomenat pacte del Majestic el 1996.

Jordi Pujol és el polític català que més habilitat ha tingut per encaixar el discurs catalanista dins d'un estat espanyol que durant anys el va elogiar pel seu perfil d'«home d'estat», fins al

punt de distingir-lo amb el títol ben significatiu d'Español del Año, concedit pel diari ABC l'any 1985.

Pujol va gestionar la pau social de Catalunya mentre es passejava pels passadissos ministerials de Madrid *pescant* peixos per omplir el cove autonòmic a mesura que s'anava convertint en un dels grans garants de la unitat d'Espanya. Després de la seva retirada, el van trobar a faltar.

Tant és així, que els polítics espanyols invocaven el seu nom amb emfàtiques declaracions de l'estil «Pujol no ho hauria fet mai» o «Amb Pujol això no passaria» quan s'atacava la política catalana que s'anava allunyant de les tesis del govern central.

No es poden negar a Jordi Pujol els rèdits aconseguits amb les seves polítiques, però en qüestions de fons el pujolisme no va arribar a assolir els profits obtinguts pels governants del País Basc ni tampoc a donar compliment als seus anhels de bastir estructures d'estat propi.

Amb aquest bagatge, es podria afirmar d'entrada que Pujol va ser un home del règim, però el seu passat de lluita antifranquista obliga a matisar l'afirmació.

L'eclosió de la seva figura és molt anterior a la Transició, i així ho acredita la seva tasca de reconstrucció nacional durant més de vint-i-cinc anys, amb presó inclosa. No es pot dir que va ser un polític del règim, atès que no va sorgir de les entranyes de l'Estat i va lluitar per combatre'l en la seva primera etapa.

En canvi, sí que es pot argumentar que Pujol, des del 1977, va ser un líder còmode i acceptat pels poders de Madrid. No era *del* règim, però sí que va ser útil *al* règim. Aquesta realitat no ha

d'impedir constatar que, malgrat tot, l'autogovern exercit pel pujolisme i, posteriorment, per set anys d'esquerra catalanista, des d'una autonomia limitada i autolimitada, ha establert a Catalunya les bases contemporànies de l'estat del benestar i d'alguns elements identificatius diferencials bàsics, com els mitjans de comunicació públics, l'escola catalana, els Mossos d'Esquadra o la gestió de les presons, així com un suport més o menys reeixit a les transformacions econòmiques.

5. La Catalunya organitzada, antídoto contra la dictadura

Catalunya es va organitzar socialment als anys trenta a un ritme que no es va produir en cap altre indret de l'estat espanyol. La cultura obrera i popular del país va crear unes experiències de col·laboració que van florir en nous moviments socials —com ara ateneus, sindicats, cooperatives, corals, grups d'escoltes o centres excursionistes—, en una extensa xarxa d'institucions que van ser la clau de volta d'una nova societat civil que es va demostrar més dinàmica que l'espanyola.

Aquest nou model social contenia les llavors per generar diverses tradicions polítiques i culturals de caràcter popular que es van configurar al voltant de corrents com el republicanisme, l'obrerisme o el catalanisme, i van acabar sent la base d'on sorgirien nous partits polítics com ERC. L'hegemonia cultural i social —d'acord amb la concepció gramsciana— als anys trenta havia abandonat el camp conservador i tradicionalista de la Lliga Regionalista, i això va comportar el canvi d'hegemonia política a favor d'Esquerra Republicana.

ERC es va inserir en aquest context social i va tenir un èxit gairebé immediat gràcies, sobretot, al fet d'identificar-se amb la nova estructura social. El triomf del partit s'ha de buscar en la confluència de persones que durant anys van estar relacionades amb entitats i associacions cíviqes i populars, que finalment es van trobar sota un mateix paraigua polític. La formació va guanyar a les urnes perquè els seus candidats i militants havien estat «fent campanya» anys enrere al carrer.

El president Lluís Companys i l'alcalde de Barcelona Jaume Aiguader són dos exemples d'aquesta tipologia. El primer havia estat fent una gran feina de defensa dels obrers i dels rabassaires, i també havia treballat en l'impuls de cooperatives agràries. El segon va ser un dels capdavanters de l'higienisme i, com a metge, atenia els obrers gratuïtament.

Aquest teixit de cooperació que va esclatar i florir amb la República es va haver de submergir i capil·laritzar amb l'arribada de la dictadura franquista, però també va contribuir a mantenir el pols de la catalanitat, que va quedar latent en moltes entitats i associacions.

Les entitats culturals i recreatives eren eines generadores d'espais de llibertat que van crear esquerdes en la normalitat oficial que imposava el franquisme. Es podria dir que l'estructura social sorgida a Catalunya durant els anys de la República va actuar després com un dic de contenció, o si més no com un amortidor, enfront del franquisme i la seva acció espanyolitzadora.